

30 שנה לחוק חובת הדיווח | השלב הבא במניעת התעללות בילדים

מעבר לדיווח על פגיעה בילדים, ענישה מחמירה עם הפוגעים וטיפול הולם לילדים, מוטלת עלינו החובה הגדולה גם למנוע את המקרה הבא. כך אפשר לעשות זאת

הילדה רוז פיוזם ז"ל. עוד תזכורת כואבת לכך שאסור לנוח על זרי הדפנה ושלפנינו עוד דרך ארוכה להבטחת שלומם של ילדים בישראל

אשר בן-אריה

5.12.19

פורסם ב-08:00

השבוע לפני 30 שנה התרחשה היסטוריה. לא רבים יודעים עליה או מודעים לשינוי העצום שהיא חוללה, אבל ילדים רבים חבים לה את רווחתם ולעיתים אפילו את חייהם. ב-7 בדצמבר 1989 נכנס לתוקף תיקון מספר 26 לחוק העונשין, המחייב כל אזרח בישראל החושד שילד כלשהו עובר התעללות או הזנחה על ידי האחראי עליו לדווח על כך למשטרה או לרשויות הרווחה. זה נקרא חוק חובת הדיווח וקשה להפריז בהיקף השינוי שהוא הביא עימו.

עד לחקיקתו, המושג "התעללות בילדים" כלל לא הופיע בספר החוקים של מדינת ישראל, ולא חלה כל חובת דיווח על אזרחים או על אנשי מקצוע החושדים במקרים של התעללות בילדים, או יודעים על קיומם. התעללות בילדים הייתה תופעה חברתית מושתקת. המצב הזה השתנה שינוי דרמטי בעקבות חקיקת התיקון לחוק.

חשוב לומר שאפשר וצריך לדון ביתרונות ובחסרונות של חובת הדיווח, אפשר ואף צריך לשכלל את מערכות הדיווח, החקירה והטיפול, אך אי אפשר להתעלם מכך שעד לחקיקת החוק היו מקרים שבהם היה ידוע לרבים שילד עובר התעללות קשה (עד כדי רצח) – ואיש לא עשה דבר. הניסיון המר מלמד שחובת הדיווח הכרחית לשם הגנה על שלומם של ילדים רבים, וניסיון זה נכתב בדם ובדמעות של אלפי ילדים שסבלו מהתעללות.

מחקרים מלמדים שחובת הדיווח העלתה במידה ניכרת את המודעות לתופעה, שהייתה מושתקת בעבר, וכי שיעור הדיווחים בגין חשדות להתעללות בקטינים גדל במאות אחוזים. לא זו בלבד, אלא שהתברר כי רובם המכריע (יותר מ-90%) נמצאו דיווחי אמת.

אבל לא די בכך שמקרים רבים יותר מדווחים ומאוותרים. מוטלת עלינו החובה לוודא שכל דיווח נבדק ומטופל במהירות ובנחישות, ושכל המקרים שדווחו ואומתו יטופלו במישור הפלילי ובעיקר במישור הטיפולי. מוטלת עלינו גם החובה לוודא שמי שידע ושתק ייענש, ובעיקר – שמי שפגע ייענש, ובחומרה רבה.

וגם אם כל המקרים ידווחו ויבדקו במהירות, הענישה תהיה נאותה, ולכל הנפגעים יוצע טיפול מתאים – עדיין מוטלת עלינו החובה הגדולה למנוע את המקרה הבא. אני מזמין את כולנו להתקדם אל השלב הבא העומד לפתחנו – מניעת הפגיעה בילדים וצמצום התופעה. זה מאתגר, אבל אין חשוב מזה. עלינו לפקוח עיניים ולדווח גם על פוטנציאל פגיעה, ואולי להציל כך ילד או ילדה מגורל אכזר.

רק לפני שבועות מעטים התבשרנו על מותה של תינוקת בת עשרה חודשים מאשקלון בעקבות התעללות פיזית קשה. היא הוכתה ללא רחמים על ידי בן זוגה של האם. אי אפשר להימנע מהדמיון המצמרר של מקרה זה לסיפורן של מורן דנמיאס, שמותה הוביל לחקיקת התיקון בדבר חובת הדיווח, והפך את התופעה המושתקת לגלויה, ושל רוז פיזם, שנרצחה בידי בן זוגה של האם.

לצערנו, בחלוף 30 שנה מחקיקת חוק חובת הדיווח, קיבלנו תזכורת כואבת גם בימים אלה לכך שאסור לנו לנוח על זרי הדפנה ושלפנינו עוד דרך ארוכה להבטחת שלומם של כלל הילדים בישראל. אנחנו יודעים שהתעללות בילדים מתרחשת בכל שכבות החברה ובכל מקום. פעמים רבות הפוגע הוא הורה או בן משפחה אחר, ואז הסוד מושתק עוד יותר. לכן, החובה החוקית, ועוד יותר מכך החובה המוסרית, היא של כולנו – תמיד עדיף לדווח דיווח שיתברר (לשמחת כולנו) כמוטעה, מאשר להשאיר ילד במצב שבו הוא ממשיך להיפגע.

בנוסף, על המדינה להפעיל כמה שיותר תכניות למניעת התעללות בילדים ולחייב כל מי שבא במגע עם ילדים – מורות, גננות, יועצות, אחיות, רופאות וכן הלאה – לעבור הכשרה לזיהוי מצבים כאלה ודיווח יעיל. ציבור ההורים צריך לדרוש ממסגרות החינוך והטיפול בילדיהם לוודא שכל אנשי הצוות עברו הכשרות בנושא מניעת וזיהוי התעללות והזנחת ילדים בדיוק כפי שהם עוברים קורס בעזרה ראשונה. צריך גם לתת להורים ולאנשי מקצוע כלים איך לדבר עם ילדים ולבנות שיח פתוח שבו ילדים יודעים בוודאות שלא משנה מה קורה להם, הם תמיד מוזמנים לספר לנו ואנחנו תמיד נאמין להם. צריך גם לסייע להורים במתן כלים להתמודדות עם אתגרי ההורות, במיוחד בשלבים הראשונים – להדריך כל הורה בקורס חובה איך לנהל כעסים, איך להתמודד עם בכי בלתי פוסק של תינוק, ולהדגיש חזור והדגש שאלמות כלפי ילדים היא אסורה בכל מצב.

פרופ' אשר בן-אריה הוא מנלל מכון חרוב

https://www.haaretz.co.il/family/.premium-1.8220085?fbclid=IwAR0OdaZykPr_tRnBmDGkQsYJIP2HK_AhqWf3nQ286IV-dFoxBJhfsXV9qI